

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АНДРОНОВА В. А.,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 349.3

**ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ВНЕСКУ
НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ**

Статтю присвячено дослідженню сутності юридичної відповідальності у сфері соціального забезпечення, особливостей притягнення до юридичної відповідальності платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в праві соціального забезпечення. Проаналізовано розміри та порядок притягнення до юридичної відповідальності платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Ключові слова: соціальне забезпечення, юридична відповідальність, єдиний соціальний внесок, штраф, пеня.

Статья посвящена исследованию сущности юридической ответственности в сфере социального обеспечения, особенностей привлечения к юридической ответственности плательщиков единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование в праве социального обеспечения. Проанализированы размеры и порядок привлечения к юридической ответственности плательщиков единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование.

Ключевые слова: юридическая ответственность, единый социальный взнос, плательщики, штраф, пеня.

In the scientific article essence of legal responsibility is investigational in the field of public welfare, features of bringing in to legal responsibility of payers of only payment on obligatory state social security in a right for public welfare. Sizes and order of bringing in are analyzed to legal responsibility of payers of only payment on obligatory state social security.

Key words: public welfare, legal responsibility, single social payment, fine, forfeit.

Вступ. За роки незалежності наша держава зробила важливі кроки шляхом зміцнення режиму законності, протидії протиправній поведінці серед населення, підвищення рівня його правосвідомості та правової культури. Проте слід констатувати, що рівень вчинення адміністративних правопорушень у деяких сферах суспільних відносин в Україні дотепер залишається досить високим, зокрема це стосується сфери соціального забезпечення. Пояснюється така ситуація низкою причин різного характеру, серед яких однією з найсуттєвіших є наявність певних прогалин і недоліків у чинному законодавстві, що знижує його регулятивний вплив і, як наслідок, зменшує ефективність та результативність протидії адміністративним проступкам у сфері соціального забезпечення.



Проблематиці юридичної відповідальності платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в праві соціального забезпечення було присвячено цілу низку праць: І.Л. Боднарюк, Н.Б. Болотіної, Н.І. Дуравкіна, Г.І. Козак, Т.В. Мединської, П.Д. Пилипенка, Б.І. Сташківа, Л.І. Харитонові, К.О. Чумак та ін.

Постановка завдання. Основною метою наукової статті є виокремлення особливостей порядку притягнення до юридичної відповідальності платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на основі детального аналізу чинного соціально-забезпечувального й адміністративного законодавства України.

Результати дослідження. Під юридичною відповідальністю в юридичній літературі розуміється застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що виражаються в позбавленні особистого, організаційного чи майнового характеру. Вона здійснюється або може здійснюватись від імені держави шляхом державного примусу. В окремих випадках відшкодування збитків може бути добровільним, без державного втручання. Усі види відповідальності слугують попередженню нових правопорушень [1, с. 19].

На думку Б.І. Сташківа, юридична відповідальність – це застосування до особи, що скоїла правопорушення, примусових заходів, передбачених санкцією порушеної норми, в установленому для цього процедурному чи процесуальному порядку, від імені держави і на підставі закону. Конкретизуючи положення про юридичну відповідальність у праві соціального забезпечення, вчений розуміє під нею передбачені галузевими нормами заходи, що спрямовані на позбавлення особи благ особистого, організаційного чи майнового характеру за порушення чи неефективне використання соціально-забезпечувальних норм [2, с. 555].

Так, відповідно до ст. 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», платниками єдиного внеску є: роботодавці, фізичні особи-підприємці та особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, а саме: наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, зокрема адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї неї [3].

Одним із важливих принципів збору та ведення обліку єдиного внеску, відповідно до ст. 3 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», є принцип відповідальності платників єдиного внеску та органу, що здійснює збір і веде облік єдиного внеску, за порушення норм зазначеного Закону, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків.

Відповідно до п. 11 ст. 9 зазначеного Закону, у разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску, до платника застосовуються фінансові санкції, передбачені Законом, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно з законом.

У разі виявлення не сплачених своєчасно сум страхових внесків, платники єдиного внеску (далі – ЄСВ) зобов'язані самостійно обчислити ці внески і сплатити їх з нарахуванням пені в порядку і розмірах, визначених ст. 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Суми недоїмки стягуються з нарахуванням пені та застосуванням штрафів.

Якщо Пенсійний фонд України сам виявив недоїмку, то він надсилає таким платникам ЄСВ вимогу про її сплату. Вона формується на підставі актів документальних перевірок, актів звірок Державної податкової служби (далі – ДПС), звітів платника про нарахування ЄСВ та облікових даних із карток особових рахунків платника. Відповідно до ч. 4 ст. 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», вимога про сплату недоїмки є виконавчим документом.

Вимога не складається, якщо борг не перевищує 10 грн. (пп. 6.3 Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування № 21–5 від 27 вересня 2010 р. [4]).



Платник ЄСВ зобов'язаний протягом 10 робочих днів з дня надходження такої вимоги сплатити суми недоїмки та штрафів разом із нарахованою пенєю.

Коли платник не згоден із розрахунком розміру недоїмки, він може узгодити питання з Пенсійним фондом України (далі – ПФУ) в порядку, встановленому Пенсійним фондом України і за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики. Якщо ж консенсусу досягти не вдалося, то платник повинен сплатити суму недоїмки, штраф і пеню протягом 10 робочих днів із дня надходження рішення ПФУ, або звернутися до органу Пенсійного фонду вищого рівня, або ж до суду. Стягненням суми недоїмки займається виконавча служба.

Територіальне управління Пенсійного фонду України надсилає до державної виконавчої служби вимогу про сплату недоїмки, якщо протягом 10 робочих днів платник: 1) не сплатив зазначені у вимозі суми недоїмки та штрафів разом із нарахованою пенєю; 2) не узгодив вимогу з органом Пенсійного фонду; 3) не оскаржив вимогу в судовому порядку; 4) не сплатив узгоджену суму недоїмки протягом 10 робочих днів з дня надходження узгодженої вимоги.

Суми, що перераховуються на сплату недоїмки та штрафів, будуть зараховуватися в порядку календарної черговості їх виникнення. Інакше кажучи, якщо людина має заборгованість по сумах внеску за попередні періоди, а перераховує кошти за звітний період, то Пенсійний фонд України буде зараховувати їх в рахунок сплати недоїмки, штрафів і пені за минулі періоди в порядку календарної черговості їх виникнення.

Отже, Пенсійний фонд України застосовує такі штрафні санкції за порушення сплати єдиного соціального внеску:

- за ухилення від взяття на облік або несвоєчасне подання заяви про взяття на облік платниками ЄСВ – 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (170 грн.);
- за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) ЄСВ – 10% від не сплачених своєчасно сум;
- за donарахування територіальним органом ПФУ або платником своєчасно не нарахованого ЄСВ – 5% від зазначеної суми за кожний повний або неповний базовий звітний період, за який donараховано таку суму, але не більш як 50% від суми donарахованого ЄСВ;
- за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності – 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (170 грн.);
- за неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується ЄСВ – від 8 до 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (136–255 грн.);
- за несплату, неповну сплату або несвоєчасну сплату суми єдиного внеску одночасно з видачею сум виплат, на які нараховується ЄСВ (авансових платежів) – 10% від таких несплачених або несвоєчасно сплачених сум.

Окрім штрафних санкцій до правопорушників застосовується ще і пеня. Підставою для нарахування пені є: 1) документи, які підтверджують суму ЄСВ і строк їх сплати, а саме: звіт платника щодо нарахування ЄСВ (з позитивним значенням), вимога про donараховані суми ЄСВ за актами перевірок, або актами звірок, або повідомленням-розрахунком, рішенням суду; 2) документи, що підтверджують суму та дату погашення недоїмки за ЄСВ, серед яких: виписки з рахунків у вигляді електронного реєстру розрахункових документів, корінець прибуткового документа про приймання установою банку платежів готівкою, звіт платника щодо нарахування ЄСВ з від'ємним значенням, рішення про виключення з Державного реєстру підприємств та організацій України та свідоцтво про смерть фізичної особи.

Розмір пені буде розраховуватись за такою формулою: сума недоїмки помножена на кількість днів прострочення платежу та помножена на 0,1%.

Пеня починає нараховуватися з першого календарного дня, що настає за днем закінчення строку сплати, і до дня її фактичної сплати (перерахування) включно.

Якщо платник ЄСВ оскаржує вимогу про сплату недоїмки, нарахування пені зупиняється з дня подання скарги до територіального управління Пенсійного фонду України або позову до суду.



Територіальне управління Пенсійного фонду України ухвалює рішення про нарахування пені та застосування штрафів, яке протягом 3-х робочих днів надсилається платнику ЄСВ. Таке рішення також є виконавчим документом.

Рішення ухвалюються за встановленою формою у двох примірниках: перший надсилається платникові в порядку, встановленому для надсилання вимог, або вручається під підпис керівнику або головному бухгалтеру платника, банку чи фізичній особі-платнику ЄСВ, а другий залишається у структурному підрозділі, на який покладено обов'язки з організації контролю за надходженням сум ЄСВ та інших платежів до Пенсійного фонду України. Надіслані (вручені) рішення про застосування фінансових санкцій реєструються в журналі обліку рішень.

Сума пені та штрафу повинна бути сплачена протягом 10 робочих днів після надходження відповідного рішення. Строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів і нарахованої пені не застосовується.

Кошти, безпідставно стягнені територіальними органами доходів і зборів з юридичних і фізичних осіб, підлягають поверненню з рахунків органами доходів і зборів в триденний строк із дня ухвалення рішення територіальним органом доходів і зборів або судом про безпідставність їх стягнення з одночасною сплатою нарахованої на ці суми пені, що визначається виходячи з розрахунку 120% річних облікової ставки Національного банку України.

Окремо необхідно зупинитись на положеннях про адміністративну відповідальність, яка може бути застосована до посадових осіб підприємства у випадку вчинення порушення законодавчих норм, що регулюють оплату ЄСВ.

Так, згідно зі ст. 1651 Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КпАП) України, розмір штрафу, що накладається на посадових осіб, залежить від того, вперше ними вчинене таке правопорушення чи вчиняється повторно.

За перше вчинення правопорушення на посадових осіб накладається штраф, розмір якого становить від 20 до 30 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 340 до 510 грн.). Такий штраф передбачений: 1) за порушення порядку нарахування, обчислення і строків сплати ЄСВ, страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; 2) за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності щодо ЄСВ, страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування або подання недостовірних відомостей, які використовуються в Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування, іншої звітності та відомостей, передбачених законами України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» і «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»; 3) за порушення встановленого порядку використання та здійснення операцій із коштами Пенсійного фонду України і Накопичувального фонду.

За вищезазначені правопорушення, якщо вони скоєні повторно, стягується штраф у розмірі від 30 до 40 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 510 до 680 грн.).

За несплату або несвоєчасну сплату страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, зокрема авансових платежів, у сумі, що не перевищує 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, штраф становить від 25 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 425 до 850 грн.), якщо це перше правопорушення, а якщо друге – від 100 до 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 1 700 до 5 100 грн.). За несплату або несвоєчасну сплату страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, зокрема авансових платежів, у сумі понад 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян штраф становить від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 850 до 1 700 грн.), якщо ж правопорушення повторне – від 100 до 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 1 700 до 5 100 грн.).

Також, згідно зі ст. 18823 КпАП України, у разі вчинення дій, що перешкоджають уповноваженим особам Пенсійного фонду України у проведенні перевірок, пов'язаних із нарахуванням, обчисленням і сплатою ЄСВ, і вразі вчинення дій, які перешкоджають уповноваженим особам Пенсійного фонду України й інших страхових фондів у проведенні перевірок



щодо використання страхових коштів, сума штрафу становить від 8 до 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 136 до 255 грн.) – за перше правопорушення, а за повторне – від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 170 до 340 грн.) [5].

Висновки. Отже, у підсумку можна констатувати, що розміри санкцій, передбачені чинним законодавством України, не досить високі для того, щоб бути дієвим превентивним засобом, який би змушував правопорушників у соціальній сфері серйозно замислитись над тим, чи варто порушувати норми Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Список використаних джерел:

1. Дуравкіна Н.І. Відповідальність як складова механізму забезпечення прав і свобод людини й громадянина / Н.І. Дуравкіна // Юридична наука і практика. – 2011. – № 2. – С. 15–21.
2. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : [навчальний посібник] / Б.І. Сташків. – Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2016. – 692 с.
3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2464–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2–3. – Ст. 11.
4. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 20 квітня 2015 р. № 449 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 40. – Ст. 1245.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073–X // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

